

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Brabers, Jan, *Hippocrates op Heyendael. Ontstaan en ontplooiing van de Faculteit der Medische Wetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen 1951-2001* (Nijmegen: Valkhof Pers, 2009, 519 blz., ISBN 978 90 5625 285 4).

In 2001 bestond de medische faculteit van de Nijmeegse universiteit vijftig jaar. Bovendien zat zij in het overgangsproces naar een medisch centrum. Een uitgelezen moment kortom voor een kritische terugblik, waarin vragen zouden kunnen worden beantwoord als: waarom werd zij opgericht; waarom moest er een *katholieke* opleiding geneeskunde komen; waaruit bleek dat katholieke; wat is daarvan terecht gekomen? De Nijmeegse universiteitshistoricus Jan Brabers heeft daar echter niet voor gekozen. In een ietwat oubollige stijl – zo moet er nooit iets gebeuren, maar dient er altoos iets te geschieden – schreef hij een boek waarin een veelheid – Brabers zou zeggen: ‘een baaierd’ – aan onderwerpen de revue passeert. Van de benoeringen van professoren tot hun wetenschappelijke activiteiten; van de studenten tot de curricula; van de oprichting en verdere belevenissen van de subfaculteit tandheelkunde tot de wederwaardigheden van het ondersteunend personeel en de geschiedenisjes van de vele afdelingen/vakgroepen. Het resulteert in vele pagina’s waarbij deze lezer zich afvroeg waarom hij dit alles moest weten. Het enig mogelijke antwoord was: omdat al die feiten en feitjes nu eenmaal deel uitmaken van de faculteitsgeschiedenis. Dit gebrek aan een duidelijke vraagstelling breekt het boek op. Natuurlijk is er wel gekozen, alleen wordt nu niet duidelijk waarvoor en waarom.

Een van die impliciete keuzen betreft bovendien een voorkeur voor positieve zaken, met name als het de professoren betreft. Ofschoon er zeker soms een kritische noot wordt geplaatst, blijft toch vooral het beeld hangen van lieden die weliswaar ietwat merkwaardige trekjes hadden, maar verder allen zeer kundig waren, het beste voor hadden met de zieke medemens en zich voor tweehonderd procent inzetten voor de opbouw van de faculteit. Een mooi voorbeeld is dat van één van hen expliciet in de tekst wordt vermeld dat hij in het verzet had gezeten, terwijl van een ander slechts in een voetnoot zijn lidmaatschap van Verdinaso wordt vermeld. Bovendien staat daar alleen bij dat die club in 1933 Hitler een geluukswens stuurde, wat toen helemaal zo uitzonderlijk niet was. Dat Verdinaso ook verder wat scheve schaatsen heeft gereden, blijft onvermeld. Brabers toon is overigens wel kritisch als de

opstandige studenten, met ‘hun bekende riedel’, worden behandeld. De keuzen die Brabers maakte, hebben ook verder het lot van de Verdinaso-hoogleraar, gynaecoloog en rechtlijnig katholiek L.A.M. Stolte, gekleurd. Hij was de enige hoogleraar die het belangrijker vond dat de opleiding ‘goed katholiek’ was dan dat zij wetenschappelijk vooraanstaand zou zijn. Diezelfde Stolte moest in de jaren zestig de faculteit verlaten omdat hij uit de medicijnpot snoepte. Dat was, zo zegt Brabers terecht, een grote schok voor de jonge faculteit, ook omdat het vanwege zijn katholieke scherpslijperij een van de meest invloedrijke hoogleraren betrof. Die opmerking laat de onwetende lezer echter in verwarring achter omdat in de vele pagina’s die aan deze affaire vooraf waren gegaan, er nauwelijks aandacht was besteed aan Stolte en zijn katholieke geneeskunde en al helemaal niet aan zijn belangrijke en vooraanstaande positie. Waarom was hij invloedrijk? Wat was zijn idee van katholieke geneeskunde? Hoe werd daarop door de anderen gereageerd? Het blijft gissen. Zo constateert Brabers weliswaar dat religie gaandeweg een steeds kleinere rol bij benoemingen speelde, maar dat zal toch niet zomaar zijn gebeurd? Waarom wordt dit niet van belang geacht, juist in een geschiedschrijving over een confessionele faculteit?

Brabers heeft dus wel gekozen, namelijk voor een boek met veel wie en wat, maar weinig waarom. Zo wordt er wel gepraat over ‘typisch Nijmeegse vakken’ als sociale geneeskunde, maar wat daar inhoudelijk dan zo typisch Nijmeegs aan was, blijft onduidelijk. Bovendien zou die argeloze lezer weer denken dat juist een katholieke universiteit wel van meet af aan een hoogleraar ethiek zou hebben en dat daar in de diverse curricula veel aandacht aan was besteed. Dat was niet zo, maar het waarom daarvan blijft duister. Eenzelfde verhaal zou op kunnen gaan voor de medische geschiedenis. Dat laatste vak was immers lange tijd aan de op vele terreinen vergelijkbare medische faculteit van de VU van groot belang geacht. Het is dan ook een groot – om niet te zeggen onbegrijpelijk – gemis dat juist het boek over de geschiedenis van die tweede confessionele, bijzondere medische faculteit in Brabers’ literatuurlijst ontbreekt. Het enige dat over die faculteit daarin staat is een toch echt verouderd, intern artikel uit 1980.

Dat gemis leidt bovendien tot enkele fouten. De beide confessionele faculteiten werden niet tegelijkertijd opgericht. Die van de VU stamt uit 1907. Toen er rond 1980 een afdeling medische geschiedenis in Nijmegen kwam, was de faculteit geen roepende in de woestijn; een dergelijke afdeling bestond aan de VU reeds dertig jaar. En uit de omschrijving van Du Moulin als zeer vooraanstaand, wordt duidelijk dat Brabers zich wel heel erg heeft verlaten op

interne bronnen – waaronder zeer veel in memoria, die door de bank genomen toch niet in kritische zin uitblinken. De medische geschiedschrijving werd in die tijd in ieder geval in kringen van collega-historici enigszins meewarig bekeken. Voor hen was het een geval van eenoog koning.

Typisch is ook dat toen er begin jaren negentig eindelijk een hoogleraar ethiek kwam die leiding ging geven aan de afdeling ethiek, filosofie en geschiedenis, Brabers hoog opgeeft van diens opvatting dat een samenwerking van die drie disciplines tot benijdenswaardige synergie zou leiden. Maar de vanuit het oogpunt van historici bekeken trieste geschiedenis van die afdeling onder diezelfde hoogleraar, laat hij buiten beschouwing.

Kortom: Brabers heeft een boek geschreven in een stijl die je moet liggen, maar waarin zeker de nodige behartenswaardige zaken staan. Het lijkt echter onder een gebrek aan vraagstelling en kritische distantie.

Leo van Bergen, VUmc Amsterdam

Webrecensie BMGN 126:2 (2011)

Broecke, Marcel van den, *Ortelius' Theatrum Orbis Terrarum (1570-1641): Characteristics and Development of a Sample of on verso Map Texts* (Dissertatie Utrecht 2009, Netherlands Geographical Studies 380; Utrecht: Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap, Faculteit Geowetenschappen Universiteit Utrecht, 2009, cd + 304 blz., ISBN 978 90 6809 423 7).

In 1570 verscheen in Antwerpen de eerste atlas uit de geschiedenis: het *Theatrum orbis terrarum* van Abraham Ortelius. Ortelius liet de beste kaarten die er op dat ogenblik in Europa ter beschikking waren op een gelijk formaat hersnijden en bundelde ze samen in één boek. Op de achterzijde van de kaarten liet hij een begeleidende tekst drukken. In tegenstelling tot vroegere werken met kaarten, waren Ortelius' teksten een verduidelijking bij de kaarten in plaats van het omgekeerde. Al in de eerste editie riep Ortelius zijn lezers op om hem kaarten te bezorgen van de streken die nog niet in zijn atlas voorkwamen. Daardoor verschenen regelmatig nieuwe edities met een steeds groter aantal kaarten: van 53 bladen met kaarten in 1570 tot 166 bladen in de latere edities in de zeventiende eeuw. Tegelijk verschenen naast de edities met teksten in het Latijn ook edities met teksten in het Nederlands, Frans, Duits, Spaans, Italiaans en Engels. Terwijl tot nog toe vooral de kaarten het voorwerp uitmaakten van onderzoek, bestudeerde Marcel van den Broecke nu de teksten op de achterzijde van de kaarten van Ortelius' atlas.

Van den Broecke onderzocht de relatie tussen de Latijnse teksten en de teksten in de andere talen, hoe de teksten evolueerden in de opeenvolgende edities en welke bronnen Ortelius gebruikte. De teksten zijn een dankbaar onderwerp voor onderzoek. Niet alleen is de toevoeging van teksten ter begeleiding van kaarten een nieuwigheid van Ortelius, maar ook breidde hij zijn teksten in de Latijnse edities steeds verder uit met nieuwe gegevens of verving hij verouderde gegevens door nieuwe zaken die hij had gevonden. De Latijnse teksten baseerde hij grotendeels op zijn grondige kennis van klassieke auteurs en eigentijdse historische werken. Als één van de weinige auteurs van zijn tijd verwees hij stelselmatig naar zijn bronnen en hij voegde in zijn atlas zelfs een 'Catalogus auctorum' toe met een duidelijke opgave van de auteurs en geografen van wiens werk hij gebruik had gemaakt. In tegenstelling tot de Latijnse teksten, zijn de teksten in het Nederlands, Frans en Duits niet voor de